

Puolustusvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi (HE 315/2022 vp). Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- pääministeri Sanna Marin
- ulkoministeri Pekka Haavisto, ulkoministeriö
- puolustusministeri Antti Kaikkonen, puolustusministeriö
- Puolustusvoimain komentaja, kenraali Timo Kivinen
- kansainvälisten asioiden erityisavustaja Lauri Voionmaa, valtioneuvoston kanslia
- yksikönpäällikkö Minna Laajava, ulkoministeriö
- oikeuspäällikkö Kaija Suvanto, ulkoministeriö
- taloussuunnittelupäällikkö Katja Bordi, ulkoministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Janne Kuusela, puolustusministeriö
- sektorijohtaja, neuvotteleva virkamies Karoliina Honkanen, puolustusministeriö
- yksikön johtaja, talousjohtaja Kristiina Olsson, puolustusministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Anna Korhola, puolustusministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Taustaa

(1) Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Pohjois-Atlantin solmitun sopimuksen sellaisena kuin se on, muutettuna liittymispöytäkirjoilla, sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen. Pohjois-At-

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp

lantin sopimus on vuonna 1949 tehty Naton perustamissopimus, jossa määrätään liittokunnan toiminnan periaatteista ja jäsenten velvollisuuksista. Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta vuonna 1951 tehty Ottawan sopimus koskee Naton oikeushenkilöllisyyttä ja Naton henkilöstön erioikeuksia ja vapauksia.

(2) Esitykseen sisältyvät lakiehdotukset sopimusten lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Esitykseen sisältyvä laki Pohjois-Atlantin sopimuksesta on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin sopimus tulee Suomen osalta voimaan. Esitykseen sisältyvä laki Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdystä sopimuksesta on vastaavasti tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettynä ajankohtana samanaikaisesti kuin kyseinen sopimus tulee Suomen osalta voimaan.

(3) Suomen ja Ruotsin liittyminen Natoon edellyttää, että kaikki Pohjois-Atlantin liiton jäsenvaltiot hyväksyvät liittymispöytäkirjat kansallisten menettelyjensä mukaisesti. Tämän jälkeen Pohjois-Atlantin liiton pääsihteeri kutsuu Suomen ja Ruotsin liittymään Pohjois-Atlantin sopimukseen. Tavoitteena on, että Suomi ja Ruotsi tallettavat liittymiskirjansa samaan aikaan, jolloin Suomi ja Ruotsi eivät hyväksy toistensa liittymispöytäkirjoja erikseen.

(4) Liittymiskeskusteluissa Suomi vahvisti sitoutumisensa Pohjois-Atlantin sopimukseen täysimääräisesti ja ilman ennakkoehtoja. Lisäksi Suomi totesi, että kansallinen lainsäädäntö ei ole esteenä Suomen liittymiselle Pohjois-Atlantin liittoon, ja kansalliseen lainsäädäntöön voidaan tarvittaessa tehdä tarkennuksia liittymissopimuksen hyväksymisen ja voimaansaattamisen jälkeen erillisillä hallituksen esityksillä (HE 315/2022 vp, s. 9).

(5) Suomen liittymispöytäkirja, jolla Suomi liittyy Pohjois-Atlantin sopimukseen, allekirjoitettiin liittymiskeskusteluiden jälkeen Naton kolmenkymmenen jäsenvaltion toimesta 5.7.2022. Samana päivänä allekirjoitettiin myös Ruotsin liittymispöytäkirja. Liittymiskeskusteluissa katettiin viisi osa-aluetta: 1) poliittiset kysymykset ja terrorismin torjunnan politiikkaan liittyvät kysymykset, 2) puolustus- ja sotilaalliset kysymykset, 3) resurssikysymykset, 4) tietoturvallisuuteen liittyvät kysymykset ja 5) oikeudelliset kysymykset.

(6) Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että voimassa olevan lainsäädännön kuvaaminen ja arviointi on rajattu siihen lainsäädäntöön, jolla on välitön yhteys Nato-jäsenyyden hyväksymisprosessiin. Valiokunta pitää valittua tulokulmaa perusteltuna. Jäsenyyden toteuduttua voidaan poikkihallinnollisesti arvioida, mitä kansallisia lakeja on tarvetta muuttaa jäsenyyden takia.

(7) Lausunnossaan ajankohtaiselonteosta turvallisuusympäristön muutoksesta (PuVL 3/2022 vp) valiokunta arvioi laajasti maanpuolustuksellisia ja puolustuspoliittisia perusteita ja hyötyjä Nato-jäsenyyden hakemiselle. Näitä perusteita ei ole tarpeen tässä lausunnossa lähteä toistamaan. Nato-jäsenyyden hyödyt on kiteytettävissä seuraavaan edellä mainitusta lausunnosta löytyvään toteamukseen: "Valiokunta katsoo, että Nato-jäsenyys olisi Suomen turvallisuuden kannalta paras ratkaisu. Valiokunta huomauttaa, että yksikään Nato-maa ei ole joutunut sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi vuoden 1949 jälkeen liittokunnan perustamissopimuksessa määritellyllä maantieteellisellä alueella (artikla 6 perustamissopimuksessa). Nato-jäsenyys nostaisi merkittä-

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp

västi pidäkettä joutua Venäjän aggression kohteeksi ja takaisi kriisitilanteessa Suomen oman kansallisen puolustuskyvyn vahvistamisen liittokunnan merkittävillä sotilaallisilla voimavaroilla."

(8) Valiokunta korostaa, että Nato-jäsenyydellä on merkittävä vaikutus myös Suomen sotilaallisen huoltovarmuuden parantumiseen. Naton perussopimuksen kahdeksas artikla on myös huoltovarmuuden näkökulmasta merkittävä. Artiklan mukaan Naton jäsenmaa ei voi tehdä sitoumuksia kolmansien osapuolten kanssa, jotka menevät jäsenyyden asettamien velvoitteiden edelle. Eli jos Natoon kuulumaton maa tekee esimerkiksi kriisiajan huoltovarmuusyhteistyöhön liittyvän sopimuksen Naton jäsenmaan kanssa, tämän sopimuksen soveltaminen on aina toissijainen mahdollisten Naton muiden jäsenmaiden samanaikaisiin tarpeisiin nähden.

(9) Valiokunta toteaa, että vaikka Suomi on ollut Naton kumppanimaa vuodesta 1994, on ero kumppanimaan ja täysjäsenen välillä merkittävä. Suomen lähtökohta on kuitenkin hyvä, sillä yhteistoimintakyky niin materiaalisesti kuin toiminnallisestikin muiden Nato-maiden kanssa on korkealla tasolla. Valiokunta pitää luontevana, että Suomen tarkempaa Nato-roolia linjataan ulko- ja turvallisuuspoliittisten selonteiden sekä puolustuselonteon kautta.

Nato toimijana

(10) Naton tärkeimpänä tehtävänä on taata jäsenvaltioidensa turvallisuus poliittisin ja sotilaallisin keinoin. Suomen, kuten kaikkien muidenkin jäsenvaltioiden, velvollisuus on osallistua Naton 5 artiklan tehtäviin ja tukea hyökkäyksen kohteeksi joutunutta liittolaista tai liittolaisia. Sopimuksen 5 artiklan sitoumus velvoittaa jäsenvaltiot auttamaan hyökkäyksen kohteeksi joutunutta jäsentä "tarpeelliseksi katsomallaan tavalla, mukaan lukien sotilaallisen voiman käyttö". Viime kädessä kukin jäsenvaltio määrittää itse panoksensa muodon ja laajuuden. Päätös 5 artiklan aktivoinnista tapahtuisi Naton neuvostossa, jolloin Suomi osallistuisi jäsenenä sen aktivoimista koskevaan, jäsenvaltioiden konsensuksella tapahtuvaan päätöksentekoon.

(11) Valiokunta toteaa, että Naton kyky toimeenpanna yhteinen puolustus perustuu integroituun sotilaalliseen komentorakenteeseen, yhteiseen puolustus suunnitteluprosessiin, operatiivisiin suunnitelmiin ja yhteisiin harjoituksiin. Nato-maana Suomi tulee osaltaan osallistumaan kaikkiin näihin kokonaisuuksiin.

(12) Madridin huippukokouksessa kesällä 2022 hyväksytyssä uudessa strategisessa konseptissa linjataan, että Naton pelote ja puolustus perustuvat tavanomaisiin suorituskykyihin sekä ydinaseisiin. Niin kauan kuin ydinaseita on olemassa, Nato pysyy ydinaseiliittona. Hallituksen esityksessä todetaan (s. 11), että Nato on sitoutunut asevalvontaan, riisuntaan ja aseiden leviämisen estämiseen, ja kaikki Naton jäsenvaltiot ovat ydinsulkusopimuksen osapuolia.

(13) Naton ydinasepolitiikkaa suunnitellaan ydinasesuunnitteluryhmässä (Nuclear Planning Group, NPG), johon osallistuvat ainoastaan liittokunnan täysjäsenet. Suomi ei näin ollen ole vielä osallistunut Naton ydinasepolitiikkaa koskeviin keskusteluihin.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp

Suomi Nato-maana

(14) Naton suorituskyyvyt koostuvat jäsenvaltioiden kansallisista asevoimista ja suorituskyyvyistä. Valiokunta korostaa tässä yhteydessä Pohjois-Atlantin sopimuksen 3 artiklaa, jonka mukaan jäsenvaltion tulee ylläpitää ja kehittää suorituskyykyä sekä yksin että yhdessä hyökkäyksen torjumiseksi. Valiokunta painottaa, että Suomi ei voi missään olosuhteissa ulkoistaa maanpuolustusta muille Nato-maille, vaan ensisijaisesti Suomi vastaa omasta puolustuksestaan, tarvittaessa yhdessä Nato-liittolaisten kanssa.

(15) Valiokunta korostaa, että Naton jäsenenäkin Suomen tulee ylläpitää ja kehittää vahvaa omaa puolustuskyykyä ja jatkaa tiivistä kahden- ja monenvälistä puolustusyhteistyötä. Suomi myös päättää itse sotilaallisen maanpuolustuksen toteuttamisperiaatteista. Yleinen asevelvollisuus, laaja ja koulutettu reservi, koko maan puolustaminen, korkea maanpuolustustahto ja -kyyky tulee säilyttää Suomen puolustuksen perustana myös Natossa.

(16) Hallituksen esityksessä tuodaan esiin, että Nato-maiden tulee kehittää sotilaallista yhteistoimintakyykyä sekä osallistua liittokunnan kaikkeen toimintaan tasapuolisen taakanjaon mukaisesti sekä maan kokoon ja taloudelliseen suorituskyykyyn nähden kohtuullisella panoksella. Näiden periaatteiden ohjaamana Suomelle esimerkiksi määritetään Naton puolustus suunnittelu-prosessissa suorituskyykytavoitteet, jotka sisällytetään osaksi Suomen kansallista suunnittelua ja suorituskyykyjen kehittämistä.

(17) Jäsenvaltioilla on Naton puolustus suunnitteluprosessissa itsenäinen toimivalta ratkaista, miten ne toteuttavat asetettuja suorituskyykytavoitteita. Jäsenvaltiot myös osallistuvat puolustus suunnitteluprosessin kaikkiin vaiheisiin ja voivat siten vaikuttaa sen perusteisiin ja sisältöön. Puolustus suunnitteluprosessissa asetettavat suorituskyykytavoitteet eivät ole Pohjois-Atlantin sopimukseen perustuvia oikeudellisia velvollisuuksia, vaan asiaan liittyvät päätökset jäävät kansallisesti harkittaviksi. Jokaisen jäsenvaltion odotetaan kuitenkin toimeenpanevan omat suorituskyykytavoitteensa. Valiokunta pitää selvänä, että Suomen täytyy Naton strategisen konseptin 360 asteen tarkastelukulman mukaisesti olla kaikissa liittokunnan edellyttämissä toimissa mukana, on kyse sitten konventionaalisen asevoiman kehittämisestä tai terrorismin torjunnasta.

(18) Valiokunta korostaa, että Nato-maiden täysivaltaisuus sisältää myös sen, että Suomi saa määrätä itse siitä, millä edellytyksillä toisten maiden sotilasjoukot voivat saapua Suomen alueelle. Muiden Naton ja sen jäsenvaltioiden joukkojen saapuminen Suomen alueelle perustuu Suomen nimenomaiseen pyyntöön tai suostumukseen. Muiden jäsenvaltioiden sotilaiden läsnäolo ja toimivaltuudet Suomen alueella määräytyvät erillisen lainsäädännön, kuten puolustusvoimista annetun lain ja aluevalvontalain perusteella, eikä Pohjois-Atlantin sopimuksella anneta toimivaltaa Suomen alueella Naton ja muiden jäsenvaltioiden joukoille.

(19) Esimerkkejä Naton rauhan ajan yhteisen puolustuksen tehtävistä ovat liittokunnan yhteisesti hoitamat ilmatilan valvontaan ja turvaamiseen liittyvät niin sanotut Air Policing -tehtävät Baltiassa ja muutamassa muussa Nato-maassa, joilla ei ole omaa lentokonekalustoa ilmavalvontatehtäviin, Naton pysyvien merivoima- ja miinantorjuntaosastojen toiminta sekä sotilaallinen läsnäolo itäisissä jäsenvaltioissa, kuten eteenpäinnetty läsnäolo (Enhanced Forward Presence, EFP). Ylläpitämällä näitä toimintoja rauhan aikana Nato osoittaa valmiutta ja puolustuskyykyä.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp

(20) Sotilaallisen kriisinhallinnan osalta Suomi jatkaisi oman kansallisen harkintansa mukaisesti osallistumista Naton kriisinhallintatoimintaan. Kumppanimaana Suomi on osallistunut Naton kriisinhallintatoimintaan Länsi-Balkanilla, Afganistanissa ja Irakissa. Suomi osallistuu tällä hetkellä kahteen Naton kriisinhallintaoperaatioon: KFOR-operaatioon Kosovossa ja NMI-operaatioon Irakissa.

Nato-jäsenyyden kustannukset Suomelle

(21) Suomi täyttää jo nyt Naton suosituksen käyttää BKT:sta 2 prosenttia puolustukseen (vuoden 2023 puolustusbudjetti noin 2,4 prosenttia BKT:sta). Suomelle Nato-jäsenyydestä tulee suoria kustannuksia osallistumisesta Naton yhteisten budjettien rahoittamiseen ja henkilöstön lähettämiseen Naton sotilaalliseen komento- ja joukkorakenteeseen. Jäsenvaltiot osallistuvat Naton siviili- ja sotilasbudjettiin sekä investointiohjelmaan omaan bruttokansantulo-osuuteen pohjautuvalla jako-osuudella. Yhteensä Naton yhteisen budjetin suuruus on noin 2,5 miljardia euroa. Suomelle liittymisneuvotteluissa 4.7.2022 vahvistettu yhteisrahoituksen maksuosuus 31.12.2024 asti on 0,9057 prosenttia, eli yhteensä noin 27,4 miljoonaa euroa. Madridin huippukokouksessa kesäkuussa 2022 jäsenvaltiot tekivät päätöksen kasvattaa yhteisrahoitteisia budjetteja, mikä tulee jonkin verran nostamaan myös Suomen vuosittaisia maksuosuuksia.

(22) Liittymisellä Natoon on merkittäviä henkilöstövaikutuksia eri ministeriöihin, erityisesti puolustusministeriöön ja sen alaiseen hallintoon. Natossa toimii yhteensä noin 400 erilaista komiteaa ja työryhmää, joista noin 350 kuuluu puolustusministeriön hallinnonalan vastuulle. Hallituksen esityksessä todetaan, että Suomen tulee myös varautua lähettämään Naton sotilaalliseen komentorakenteeseen noin 100 henkilöä asteittain kuuden vuoden aikana, ja tämän päämäärän saavuttamisen jälkeen henkilöstökustannukset ovat vuosittain noin 31—40 miljoonaa euroa. Kustannuksia tulee myös tietoturva- ja toimitilaratkaisusta.

(23) Yhteensä Nato-jäsenyyden kustannusten arvioidaan olevan vuosittain noin 70—100 miljoonaa euroa (HE 315/2022 vp, s. 44). Esityksessä todetaan, että taloudellisia vaikutuksia tullaan arvioimaan tarkemmin osana julkisen talouden suunnitelmien sekä talousarvioesitysten laatimisesta. Valiokunta pitää tärkeänä esityksessäkin esiin tuotua huomiota siitä, että 70—100 miljoonan euron kustannusarvio ei kata Naton puolustus suunnitteluprosessissa myöhemmin selviävien Suomelle kohdistettavien suorituskykyvaatimusten hintaa.

(24) Naton puolustus suunnitteluprosessin (Nato Defence Planning Process, NDPP) uusi nelivuotinen kierros alkaa vuonna 2023, ja sen poliittista ohjausasiakirjaa (Political Guidance) valmistellaan parhaillaan. Poliittinen ohjaus määrittää Naton tavoitetason eli sen, minkälaisia operaatiota Naton on kyettävä toteuttamaan ja minkälaisia suorituskykyjä tarvitaan. Poliittinen ohjaus on tarkoitettu hyväksyä helmikuun 2023 puolustusministerikokouksessa.

(25) Suomella asettavat puolustus suunnittelutavoitteet selviävät konkreettisesti vasta sitten, kun Suomesta tulee Naton jäsen. Suomen ja Ruotsin integroituminen Naton puolustus suunnitteluprosessiin on kuitenkin jo alkanut tarkkailijajäsenyyden (invitee) aikana. Valiokunta toteaa, että sitä on pidetty asianmukaisesti informoituna Naton puolustus suunnitteluprosessista. Valiokunta arvioi, että ilma- ja merivoimien osalta tilanne on hyvä, sillä molemmissa puolustushaaroissa on paljon ammattisotilaita, mikä helpottaa Nato-vaatimuksiin vastaamista. Maavoimien osalta tilanne

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp

on toinen reserviläisten suuren osuuden vuoksi. Suomen puolustusjärjestelmä perustuu 95-prosenttisesti koulutettujen reserviläisten käyttöön, joten nopeassa valmiudessa (deployability) olevan joukkue- tai komppaniatasoa isomman maavoimayhtymän kehittäminen vaatii välttämättä uudenlaista ajattelua reserviläisten käytön osalta ja myös ammattisotilaiden määrän kasvattamista. Tätä kysymystä on mahdollista arvioida tarkemmin vasta sitten, kun Suomesta tulee Naton täysjäsen ja neuvottelut puolustussuunnittelutavoitteista konkretisoituvat. Valiokunta toteaa, että Naton puolustussuunnitteluprosessia kuvataan tarkemmin hallituksen esityksen sivuilla 13—14.

(26) Valiokunnan mielestä on selvää, että maavoimien kehittäminen vastaamaan Naton puolustussuunnittelun tarpeisiin on useamman vuoden hanke. Valiokunta huomauttaa, että toteututtuaan tällainen korkeassa valmiudessa oleva maavoimien joukkokokoonpano tulee merkittävästi parantamaan myös kansallista puolustusta etenkin valmiuden osalta. Maapuolustuksen ennaltaehkäisykyky perustuu tärkeimpien joukkojen ja järjestelmien korkeaan perustamisvalmiuteen sekä jo normaalioloissa korkeassa valmiudessa oleviin valmiusyksiköihin.

(27) Valiokunta korostaa tässä yhteydessä tarvetta erottaa toisistaan määritelmät puolustussuunnittelu ja operatiivinen suunnittelu. Naton puolustussuunnittelulla tarkoitetaan jäsenvaltioiden ja Naton yhteisten suorituskykyjen kehittämistä, eikä sitä tule sekoittaa varsinaisten operaatioiden tai alueen puolustamisen suunnitteluun. Valiokunta huomauttaa, että artikla viiden mukaisia operatiivisia suunnitelmia toimeenpantaessa katsotaan aina, mikä on kulloinkin kriisitilanne, ja onko liittokunnan kannalta tarkoituksenmukaista, että Suomen kansallisia sotilaallisia voimavaroja käytetään vain Suomen alueella.

(28) Valiokunta toteaa, että Puolustusvoimien henkilövahvuuden kasvattamista vastaamaan Nato-vaatimuksiin ja muihin turvallisuusympäristön muutoksesta aiheutuviin kehitystarpeisiin on luontevaa tarkastella hallitusohjelmassa sekä seuraavassa puolustusselonteossa. Valiokunta on jo aiemmin arvioinut, että vuoden 2021 puolustusselonteon arvio Puolustusvoimien siviili- ja sotilashenkilöstön lisäämisestä tämän vuosikymmenen aikana on ilman Nato-jäsenyyden lisävaatimuksiakin riittämätön (ks. budjettilausunto PuVL 7/2022 vp, kpl 12—17).

Kansainvälisen puolustusyhteistyön merkitys Nato-Suomessa

(29) Valiokunta toteaa, että kansainvälisen puolustusyhteistyön rooli Suomen puolustapolitiikassa muuttuu merkittävästi liittymisen myötä. Suomen Nato-jäsenyys johtaa siihen, että liittokunnan rakenteiden ulkopuolella harjoitetulla sotilaallisella yhteistyöllä tavoitellaan ennen kaikkea yhteisen puolustuksen tehokkaampaa toimeenpanoa. Valiokunta huomauttaa, että yhteistyön avulla luodaan myös vaihtoehtoja sen varalle, että Naton konfliktiajan toiminta jostain syystä hidastuisi. Puolustusyhteistyöllä on mahdollista hakea tiettyjen valtioiden ja maaryhmien intresseihin ja tarpeisiin räätälöityjä ratkaisuja ilman koko liittokunnan toimintaan väistämättä liittyvää kankeutta. Suomen näkökulmasta puolustusyhteistyön edelleen kehittäminen erityisesti Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden, Yhdysvaltain, Ison-Britannian, Ranskan ja Saksan kanssa on välttämätöntä.

(30) Valiokunnan mielestä on erittäin tärkeää, että eurooppalaiset Nato-maat panostavat yhä enemmän omaan puolustukseensa ja myös Euroopan unionin yhteiseen turvallisuus- ja puolus-

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp

tuspolitiikkaan. Esimerkiksi Saksassa ja Puolassa tehdyt merkittävät puolustus päätökset tulevat selkeästi vahvistamaan Naton eurooppalaista pilaria tulevinä vuosina.

Kansainvälisen avun antamiseen osallistuva Puolustusvoimien henkilöstö

(31) Puolustusvoimista annetun lain 12 b §:ää (Kansainvälisen avun antamiseen ja muuhun kansainväliseen toimintaan osallistuva henkilöstö) ei esitetä tässä esityksessä muutettavaksi. Valiokunta toteaa, että henkilöstön asemaan liittyviä kysymyksiä kansainvälisen avun annossa on laajasti käsitelty silloin, kun kansainvälisen avun antamista koskeva lainsäädäntö tuli voimaan (PuVM 2/2017 vp — HE 94/2016 vp, s. 4—9).

(32) Puolustusvoimista annetun lain 12 b §:n mukaisesti Naton toimintaan lähetettäviin joukkoihin käytettäisiin ensisijaisesti sellaista Puolustusvoimien henkilöstöä, joka on sitoutunut Puolustusvoimien kansainväliseen toimintaan. Puolustusvoimien ammattihenkilöstöä voidaan tarvittaessa myös määrätä osallistumaan avun antamiseen ja muuhun kansainväliseen toimintaan liittyviin tehtäviin.

(33) Asevelvollisten käyttämisestä kansainvälisen avun antamiseen ja muuhun kansainväliseen toimintaan säädetään asevelvollisuuslaissa (1438/2007). Valiokunta toteaa, että asevelvollisia ovat sekä varusmiehet että reserviläiset. Valiokunta huomauttaa, että näiden kahden ryhmän käytettävyyttä kansainvälisissä aputehtävissä on hyvin erilainen: reserviläisiä voidaan käyttää kaikenlaisiin kansainvälisiin tehtäviin, varusmiehiä vain tehtäviin, jotka eivät ole vaarallisia. Molempien ryhmien osalta osallistuminen kansainvälisiin aputehtäviin perustuu aina vapaaehtoisuuteen. Kansainvälisiin tehtäviin halukkaat reserviläiset voidaan tarvittaessa ottaa määräaikaan virka- tai työsuhteeseen Puolustusvoimiin, jolloin heihin sovelletaan lain 12 b §:ää. Heidän asemansa rinnastuu tällöin Puolustusvoimien muuhun palkattuun henkilöstöön.

(34) HE 94/2016 vp säädettiin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 65/2016 vp). Perustuslakivaliokunta painotti lausunnossaan reserviläisten osalta suostumuksen vapaaehtoisuutta ja konkreettisuutta. Ei ole riittävää, että suostumus koskee yleisesti kansainvälisen avun antamiseen tai kansainväliseen toimintaan osallistumista, vaan suostumuksen tulee olla tätä huomattavasti yksilöidympi. Puolustusvoimilla on perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan korostunut informointivelvollisuus näistä seikoista samoin kuin siitä, ettei perustuslain 127 §:ään perustuva maanpuolustusvelvollisuus kata kansainvälisiin tehtäviin osallistumista.

(35) Perustuslakivaliokunta korosti lisäksi sitä, että kansainvälisiin tehtäviin osallistuvalla asevelvollisella tulee olla asianmukainen ja vähintään kyseisen tehtävän vaativuuden edellyttämä koulutus. Puolustusvaliokunta totesi mietinnössään pitävänsä perustuslakivaliokunnan tavoin välttämättömänä sitä, että asevelvollisilla on kansainvälisen aputehtävän luonteesta riittävät tiedot, täysi valinnanvapaus sekä riittävät koulutukselliset edellytykset osallistua tehtävän suorittamiseen. Jos kansainvälisen avun antamista koskevaa lainsäädäntöä tarkennetaan, edellä todettu on otettava jatkovalmistelussa huomioon.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp

Eduskunnan osallistuminen Nato-päätöksentekoon

(36) Ministeriövastaavuusperiaatteen mukaisesti puolustusvaliokunnan keskeisin yhteistyötaho on puolustusministeriö ja sen alaiset toimijat. Myös valiokunnan yhteydenpito ulkoministeriöön on tiivistä, sillä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoltiikka muodostavat kiinteän kokonaisuuden.

(37) Hallituksen esityksessä todetaan, että eduskunnan tietojensaanti- ja osallistumisoikeus Nato-asioissa turvataan perustuslain ja muun lainsäädännön nojalla. Valiokunta korostaa hallituksen esityksessäkin esiin tuotua näkökulmaa (s. 38), että eduskunnan vaikutusmahdollisuudet tulee turvata myös ennakoivalla tavalla. Valtioneuvosto on kokonaisvastuussa eduskunnan tiedonsaannista sekä osallistumismahdollisuuksien turvaamisesta. Erityisen tärkeää eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen on Nato-jäsenyyden alkutaipaleella, sillä nyt omaksuttava toimintalinja tulee pitkälti määrittämään sitä, miten eri Nato-asioista eduskuntaa käytännössä informoidaan.

(38) Perustuslain 47 §:n mukaan eduskunnalla on oikeus saada valtioneuvostolta asioiden käsittelyssä tarvitsemansa tiedot. Asianomaisen ministerin tulee myös huolehtia siitä, että valiokunta tai muu eduskunnan toimielin saa viipymättä tarvitsemansa viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tiedot. Valiokunnalla on myös oikeus saada valtioneuvostolta tai asianomaiselta ministeriöltä selvitys toimialaansa kuuluvasta asiasta.

(39) Perustuslakivaliokunta on perustuslain 47 §:n soveltamista koskeneessa käytännössä voimakkaasti korostanut sitä, että valiokunnan tiedonsaannin osalta ministeriöllä ei ole harkintavaltaa ja että tiedonsaantioikeus ulottuu kiistatta ja yksiselitteisesti myös salassa pidettäviin tietoihin.

(40) Puolustusvaliokunta korostaa sitä lähtökohtaa, että eduskunnan valiokunta itse harkitsee, mitä tietoja se katsoo tarvitsevänsä asian käsittelyyn. Valtioneuvosto ei voi tällaista tarpeellisuusharkintaa tehdä eduskunnan puolesta (ks. myös PuVL 2/2020 vp — Selvitys eduskunnan perustuslaissa turvatuun tiedonsaantioikeuden toteutumisesta). Epäselvissä tapauksissa ulko- ja puolustushallinnon on syytä käydä vuoropuhelua valiokuntien kanssa sen selvittämiseksi, ylittyykö informointikynnys.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp

Helsingissä 19.1.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Antti Häkkänen kok
varapuheenjohtaja Jari Ronkainen ps
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Mika Kari sd
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Markus Mustajärvi vas
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Erkki Tuomioja sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide

Perustelut

Suomen pitkään harjoittama ulko- ja turvallisuuspolitiikka on perustunut sotilaalliseen liittoutumattomuuteen, rauhantahtoisen ulkopolitiikan ensisijaisuuteen ja kansainväliseen yhteistyöhön ennen kaikkea YK:ssa, Etyjissä ja EU:ssa.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan lähtökohtana on ollut pyrkimys pysyä suurvaltojen eturistiriitojen ulkopuolella tavoitteena samalla ehkäistä ennalta konflikteja rauhaa tukevan diplomati-an keinoin ja pitämällä huolta siitä, ettei Suomen aluetta käytetä vihamielisiin tarkoituksiin muita maita vastaan.

Sotilasliitto Natoon liittyminen kytkee Suomen aivan toisenlaiseen politiikkaan, jonka lähtökoh-tana on sotilaallinen voima ja ydinasepelote. Naton jäsenyys sitoo myös Suomen jatkuvaan ase-varusteluun. Sotilasliiton jäsenyys sulkee pois Suomen liittymisen ydinaseet kieltävään YK:n so-pimukseen.

Sitoutuminen Natoon tekee Suomesta osapuolen, kun Nato tai joku Nato-maa on konfliktissa Ve-näjän, Kiinan tai jonkun muun maan kanssa. Marinin hallitus ei lakiesityksessään arvioi lainkaan Naton strategiaan tehtyjä muutoksia, jotka vahvistavat Naton globaalia roolia ja vastakkainaset-telua myös Kiinan kanssa.

Ilmastomuutos tulee lisäämään arktisen alueen luonnonvarojen ja kulkuyhteyksien merkitystä. On vaara, että myös varustelu alueella kasvaa. Se on uhka alueen vakaudelle, alkuperäiskansoille ja ympäristölle.

Asevarustelu ja sotaharjoitukset — puhumattakaan sodista — ovat merkittävä ilmastopäästöjen ja muiden ympäristöongelmien tekijä. Asevarustelun ja sotaharjoitusten rajoittamisen pitäisi olla osa Suomenkin ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaa.

Valitettavasti Nato-jäsenyyttä koskeneissa selvityksissä ja Marinin hallituksen esityksessä on si-vuutettu kokonaan sotilaallisen liittoutumattomuuden antamien mahdollisuuksien ja etujen arvi-ointi.

Suomen Nato-jäsenyyttä on pohjustettu määrätietoisesti jo Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien. Kriittiset äänet on vaiettu tai vaiennettu, ja Ukrainan sodan myötä ilmapiiri on muuttunut kriitti-siä ääniä kohtaan hyvin ahdistavaksi, jopa uhkaavaksi.

Ratkaisu Natoon hakeutumisesta tehtiin nopeasti ja kovalla kiireellä pohtimatta muita vaihtoehto-ja kuin sotilaallista liittoutumista. Tosiasiassa kuitenkin juuri sotilaallinen liittoutumattomuus piti sekä Suomen ja Ruotsin konfliktien ulkopuolella myös kylmän sodan kuumimpina aikoina.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyys muuttaa perustavalla tavalla koko Pohjois-Euroopan turvallisuuspoliittista tilannetta epävakampaan suuntaan. Aiempi Pohjolan vakaus on varsin nopeasti muuttumassa vastakkainasetteluksi Yhdysvaltain ja Venäjän välillä.

Yhdysvallat on lisäämässä vaikutusvaltaansa koko Pohjois-Euroopassa solmimalla kahdenväliset puolustussopimukset Norjan ohella myös Suomen, Ruotsin ja Tanskan kanssa. Tämä merkitsee mm. raskaiden amerikkalaisaseiden ns. ennakkovarastointia myös Suomen ja Ruotsin alueille.

Kansainvälisen oikeuden mukaan sotilaallisten keinojen käyttö on sallittua muuhun kuin oman maan puolustamiseen vain YK:n valtuuttamana. Nato ei tähän ole sitoutunut, mutta Suomen on pidettävä siitä kiinni.

Tuoko Nato-jäsenyys ja viides artikla turvan?

Marinin hallituksen ja puolustusvaliokunnan kannanotot heijastavat romantisoitua käsitystä Naton turvatakuista eli ns. viidennestä artiklasta.

Hyökkäys yhtä Naton jäsenmaata kohtaan on ylevän periaatteen mukaisesti hyökkäys kaikkia jäsenmaita kohtaan. Naton kaikki jäsenmaat puolustavat hyökkäyksen tapahtuessa toisiaan "yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta" periaatteen pohjalta.

Puolustusvaliokunnan lausunnon mukaan Suomi saa automaattisesti tukea muilta Nato-mailta, jos Suomeen kohdistuu hyökkäys. Käsitys on paitsi virheellinen myös vaarallinen.

Naton turvatakuut eivät ole mikään automaatti, joka varmasti takaisi edes kriisi- ja sotatilanteessa muiden jäsenmaiden tuen. Turvatakuut realisoituvat sotatilanteessa vain silloin, jos Naton johdolta Yhdysvallat katsoo omien etujensa vaativan sotilaallista puuttumista.

Marinin hallituksen Nato-selonteot ja Nato-lakiesitys antavat suomalaisille vääränlaisen kuvan turvallisuustakuista. Ei ole olemassa sataprosenttisia turvatakuja. Kaikki viidennen artiklan kansainväliset asiantuntijat ovat asiasta samaa mieltä.

Viides artikla, kollektiivinen puolustusvelvoite, takaa Nato-jäsenyyden kannattajien mielestä sen, että kaikki muut Nato-maat kiirehtivät hyökkäyksen kohteeksi joutuneen uhrin avuksi yhteisin sotilaallisin toimin. Näin ei kuitenkaan välttämättä tapahdu. Eikä viides artikla myöskään tätä edes edellytä.

Marinin hallitus näyttää pitävän viidettä artiklaa absoluuttisena turvallisuustakuuna, joka nostaa hyökkäyskynnystä ja jopa estää hyökkäyksen jo ennakolta, ja jos hyökkäys kuitenkin tapahtuisi, niin Nato-maiden yhteinen sotilaallinen voima ja sotilaalliset vastatoimet riittävät pitämään huolta siitä, että hyökkääjä voitetaan. Usko perustuu Yhdysvaltain ylivoimaiseksi katsottuun asevoimaan, johon Suomikin nyt aikoo tukeutua.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Yhdysvallat itse vastusti aikoinaan sotilasliittoa perustettaessa absoluuttisia turvakuuita, koska se ei halunnut niiden kautta tulla vedetyksi muiden maiden käymiin sotiin. Yhdysvallat halusi myös pitää itsellään päätäntäoikeuden siitä, miten viidettä artiklaa tulkitaan ja käytetään.

Monet asiantuntijat katsovat, ettei viides artikla loppujen lopuksi lupaa mitään, mutta se sitoo ainakin Naton pienemmät jäsenmaat tukemaan Yhdysvaltain ulko- ja turvallisuuspoliittisia linjauksia.

Aivan lähiajankin historiasta löytyy esimerkkejä siitä, että mm. viidettä artiklaa on käytetty poliittiseen kiristykseen.

Ennen Yhdysvaltain ja sen liittolaisten hyökkäystä Irakiin Yhdysvaltain Osloon-suurlähettiläs kiisti viidennellä artiklalla asemamaataan Norjaa, jotta olisi saanut sen mukaan hyökkäykseen Irakia vastaan. Tapaus aiheutti Norjassa suuren kohun, mutta Suomen media ei edes uutisoinut asiasta.

Turvakuut eivät suojelleet edes Yhdysvaltoja hyökkäykseltä

Puolustusvaliokunnan enemmistön hyväksymässä lausunnossa väitetään, ettei yhteenkään Nato-maahan ole koskaan hyökätty liittokunnan perustamisen jälkeen vuodesta 1949. Väite ei kuitenkaan ole totta, vaikka Marinin hallitus sitä käyttää Suomen sotilaallisen liittoutumisen perusteluna.

Yhdysvaltoihin tehtiin terroristinen hyökkäys 11.9.2001, vaikka Yhdysvallat on maailman voimakkain sotilasmahti ja Naton johtava maa. Hyökkäyksen takia sotilasliitto Nato otti ensimmäistä kertaa historiassaan käyttöön ns. turvakuut eli tukeutui perustamissopimuksensa viidenteen artiklaan.

Hyökkäys Yhdysvaltoihin aloitti terrorisminvastaisen laajamittaisen sodan, joka ulottui huomattavaan osaan maailman maista. Terrorisminvastainen sota on tähän mennessä vaatinut miljoonia uhreja.

Terrorismin vastustamisen verukkeella Yhdysvallat liittolaisineen hyökkäsi laittomasti myös Irakiin.

Valtaosa Naton jäsenmaista osallistui joko itse Yhdysvaltain rinnalla hyökkäykseen tai tuki muuten Yhdysvaltoja. Nato instituutiona ei sitä vastoin osallistunut varsinaiseen hyökkäykseen, koska ennen kaikkea Ranska ja Saksa eivät hyväksyneet hyökkäystä.

Ovatko Nato-maat tasa-arvoisia?

Puolustusvaliokunnan lausunnon mukaan kaikki Nato-maat ovat tasa-arvoisia, koska sotilasliitto tekee päätökset yhdessä konsensusta eli yksimielisyysperiaatetta noudattaen ja jokainen jäsenmaa osallistuu päätöksentekoon riippumatta jäsenen koosta tai poliittisesta, sotilaallisesta tai taloudellisesta voimasta.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Yhdysvaltojen varustelumenot ovat kuitenkin yli kaksi kertaa suuremmat kuin muiden Naton jäsenmaiden yhteenlasketut puolustusmenot. Nato-maiden puolustus nojaa monilta keskeisiltä osin Yhdysvaltojen voimavaroihin ja viime kädessä Yhdysvaltain ydinaseisiin.

Suomen Nato-jäsenyys onkin tosiasiassa sotilasliitto Yhdysvaltain kanssa.

Kukaan ei usko siihen, että Yhdysvalloilla ja Luxemburgilla olisi tosiasiassa samanlaiset oikeudet ja velvoitteet sotilasliitto Natossa. Sama koskee tietenkin myös Yhdysvaltoja ja Suomea.

Eikä näin tietenkään käytännössä myöskään ole.

Yhdysvallat on käyttänyt erilaisia menetelmiä — diplomatiata, suostuttelua, kiristystä, uhkailua ja lahjontaa — saadakseen oman tahtonsa ajetuksi maailmanpolitiikan eri käänteissä lävitse myös Natossa.

Tosiasiassa vain isoimmat Nato-maat voivat halutessaan estää Yhdysvaltain ajamat ratkaisut. Suomi ei ole tähän kykenevä.

Suomi liittymässä Natoon ilman minkäänlaisia ehtoja

Sekä presidentti Sauli Niinistö, pääministeri Sanna Marin, ulkoministeri Pekka Haavisto että puolustusministeri Antti Kaikkonen pitävät lähtökohtana sitä, ettei Suomi aseta minkäänlaisia ennakkoehdotuksia tai varaumia Nato-jäsenyydelle, ja tämä koskee myös ydinaseiden sijoittamista Suomeen.

Samalla kannalla on myös Marinin hallitus ja yksimielisesti. Hallituksen lakiesitys Nato-jäsenyydestä toteaa, että Suomi liittyy sotilasliiton jäseneksi "täysillä oikeuksilla ja velvollisuuksilla" eli ilman minkäänlaisia omia ehtoja ja varaumia.

Kun Norja ja Tanska liittyivät Naton jäseneksi, ne hyväksyivät joukon omia ehtoja, joilla maat sulki alueeltaan pois sotilasliiton pysyvät tukikohdat, ulkomaisten asevoimien pysyvän läsnäolon ja myös ydinaseet.

Suomi liittyy nyt Naton jäseneksi ja hyväksyy ilman omia rajaavia päätöksiä muiden jo aiemmin asettamat ehdot. Oma kantaa Suomella ei ole. Miksi Suomi sitten haluaa liittyä Naton jäseneksi ilman ehtoja?

Syynä ovat neuvottelut, joita Suomi parhaillaan käy Yhdysvaltain kanssa maiden kahdenvälisestä puolustussopimuksesta. Suomen ulkopoliittinen johto pelkää, että mikä tahansa oma ehto tai varaus Nato-jäsenyyteen saattaisi olla ristiriidassa niiden velvoitteiden ja sitoumusten kanssa, joita Yhdysvallat haluaa tulevaan puolustussopimukseen sisällyttää.

Jos Yhdysvaltain ja Suomen puolustussopimus on sisällöltään samanlainen kuin Norjan vuonna 2022 solmima sopimus on, luovuttaa Suomi omia alueitaan Yhdysvaltain sotilaalliseen käyttöön ja sallii mm. raskaiden amerikkalaisaseiden varastoinnin Yhdysvaltain asevoimien tarpeita varten.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Nato-jäsenyys muuttaa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kokonaan — kanta ydinaseisiin on jo muuttunut

Väitteet, joiden mukaan mikään ei juuri muutu Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa Nato-jäsenyyden myötä, osoittavat täydellistä asiantuntemattomuutta Nato-jäsenyyden vaikutuksista.

Itse asiassa Nato-jäsenyys merkitsee Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan täydellistä muutosta. Ja muutos on jo alkanut, vaikka Suomi ei vielä edes ole Naton jäsen.

Suomen politiikan muutoksista ja riskeistä, joita Nato-jäsenyys tuo useita, suurin liittyy Naton niin sanottuun ydinasateenvarjoon, jonka alle Suomi nyt on siirtymässä. Liittokunnan sotilasvoima perustuu viime kädessä ihmiskunnan historian hirvittävimpiin joukkotuhoaseisiin.

Liittoutumisen myötä Suomesta tulee rajamaa kahden ydinaseilla varustautuneen sotilaallisen mannerlaatan, Naton ja Venäjän, väliin. Suomessa ei juuri kysytä, lisääkö sotilaallinen liittoutuminen turvallisuuttamme maailmassa, jossa ydinaseilla uhkailusta on tullut arkipäivää.

Ydinaseista puhumisen arkipäiväistymisestä on varoitellut myös presidentti Sauli Niinistö.

Puhuessaan marraskuun alussa valtakunnallisen maanpuolustuskurssin avajaisissa presidentti vakuutti, ettei Suomella ole mitään aikeita tuoda ydinaseita maaperälleen Nato-jäsenyyden oloissa.

Presidentti Niinistön ydinaselausuntojen suhteen ilo voi olla ennen aikaista, jopa perusteetonta.

Niinistön virkakausi päättyy jo alkuvuodesta 2024. Hänen antamansa vakuudet ulottuvat korkeintaan siihen saakka, jos edes sinne.

Vakuuttelut siitä, ettei Natolla ole mitään intressiä sijoittaa ydinaseita Suomen maaperälle eivät sulje pois ydinaseiden sijoittamista Suomeen. Sen voi tehdä vain Suomen oma päätös.

Norjan päätös olla sallimatta ydinaseita maaperälleen koskee sekin vain rauhan aikaa, ei kriisi- ja sotatilannetta. Suomen on suljettava oma alueensa ydinaseilta sekä rauhan, kriisin että sodan aikana.

Puolustusvaliokunta linjaa, että Suomi hahmottelisi Nato-politiikkansa sisällön ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selonteiden kautta. Tämä jättäisi Suomen Nato-jäsenyyden toteututtua Naton suurimpien jäsenmaiden käsiin avaimet päätettäessä siitä, minkälaista Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikka on tulevaisuudessa.

Niinistön ydinasepuheiden uskottavuutta heikentää myös se, että hän kertoi vuosikautia suomalaisille, että mikäli Suomi joskus päättäisi hakea Nato-jäsenyyttä, sen hyväksymiseksi järjestettäisiin kansanäänestys.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Kansanäänestyksestä ei puhuttu enää mitään, kun Suomi päätyi Venäjän Ukrainaan tekemän hyökkäyksen jälkeen keväällä 2022 jättämään pikavauhdilla Nato-hakemuksen. Kansalaisille ei valitettavasti annettu aiemmista lupauksista huolimatta mahdollisuutta ottaa kantaa sotilalliseen liittoutumiseen neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä.

Suomen itärajan läheisyydessä, erityisesti Kuolassa sijaitsevat Venäjän isot ydinasevoimat korostavat tarvetta välttää Suomen itärajan muodostumista kahden ydinasein varustetun sotilaallisen voiman — Naton ja Venäjän — väliseksi rajaksi.

Suomi on sitoutunut ydinaseiden leviämisen ehkäisemistä koskevaan sopimukseen eikä Suomeen saa sijoittaa ydinaseita. Nato-jäsenyydestä päätettäessä on syytä todeta selvästi, että ydinaseettomuudesta pidetään kaikissa tilanteissa kiinni, niin rauhan ja kriisin kuin muissakin oloissa. Suomi ei enää kannata YK:n ydinasekieltosopimusta.

Marinin hallitus ja Suomen ulkopoliittinen johto ovat jo aloittaneet turvallisuuspoliittisen linjan muuttamisen.

Lokakuussa 2022 Suomi äänesti YK:n yleiskokouksen istunnossa Naton jäsenmaiden rinnalla YK:n ydinasekieltosopimusta vastaan. Aiemmin Suomi pidättäytyi äänestämästä sopimuksen puolesta tai sitä vastaan. Suomi tyytyi seuraamaan prosessia, mutta sopimuksen allekirjoittajien joukkoon ei lähdetty.

Suomi ei allekirjoittanut sopimusta nimenomaan Naton painostuksen takia. Näin siis jo ennen jäsenyyshakemuksen jättämistä. Nyt on menty jo pidemmälle. Lokakuussa Suomi äänesti YK:ssa ydinaseiden kieltosopimusta vastaan. Käsillä olevassa hallituksen esityksessä korostetaan, että Suomi ei ydinaseriisuntaa ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämistä koskevassa politiikassaan kyseenalaista Naton ydinasepelotetta. Mitä ydinaseriisunnasta jää silloin jäljelle?

Sotilasliitto Natolla ei ole omia ydinaseita. Sillä ei myöskään ole omaa sotilaallista voimaa tai joukkoja, vaan se nojaa käytännössä kaikessa jäsenmaiden armeijoihin.

Ydinpelotteessaan se on kokonaan Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian varassa. Naton kolmas ydinasevalta Ranska ei ole asettanut ydinaseitaan Naton käytettäväksi.

Amerikkalaisia atomiaseita on sijoitettu useisiin eurooppalaisiin Nato-valtioihin, ainakin Alankomaihin, Belgiaan, Italiaan, Saksaan ja Turkkiin. Näiden maiden ilmavoimat kykenevät myös kuljettamaan ja "saattamaan maaliin" kyseisiä joukkotuhoaseita.

Naton ydinpelote ei perustu vain tukikohtiin ja ydinohjusten sijoittamiseen niihin. Vaikka ohjuksiiloja ei kaivettaisikaan Suomen maaperään, se ei sulje pois ydinaseita kantavien laivojen tai lentokoneiden vierailuja tai ylilentoja Suomen ilmatilassa.

Sotilasliiton käytäntöihin kuuluu, ettei se kiistä eikä vahvista, onko esimerkiksi sen eri Nato-valtiossa liikkuvissa laivoissa kyseisiä aseita. Nato-maat voivat myös tarjota erilaisia palveluita liittyen ydinaseita kuljettavien koneiden tai alusten saattamiseen, suojaamiseen ja puolustamiseen.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Suomen hankkima uusi hävittäjäpommittajatyypin F-35 kykenee kantamaan ydinaseita. Yhdysvallat pitää myös muihin maihin myymään F-35-hävittäjiä osana maan strategista ydinasejärjestelmää. Tämän takia Suomen F-35-hävittäjät ovat lenkki ketjussa, jonka toinen pää on Yhdysvaltojen ydinaseissa.

Suomi purkaa asevientikiellon Turkkiin

Nato-jäsenyyden varmentamiseksi Suomi on valmis purkamaan asevientikiellon Turkkiin. Sekä ulkoministeri Pekka Haavisto että puolustusministeri Antti Kaikkonen ovat myös näyttäneet viirää valoa puolustusvälinehankinnoille Turkista.

Suomi rajoitti asevientä Turkkiin vuonna 2019 Turkin Syyrian kurdialueille tekemän sotilaallisen operaation myötä. Turkki on myös viime kuukausina pommittanut kurdeja sekä Syyriassa että Irakissa, mutta Marinin hallitus on vaiennut pommituksista.

Suomi ja Ruotsi ovat muuttaneet myös suhtautumistaan ennen kaikkea Syyrian kurdijärjestöihin. Turkin kanssa tehdyn yhteisymmärryspöytäkirjan myötä molemmat Pohjoismaat sitoutuivat olemaan tukematta kurdijärjestöjä.

Suomi ja Ruotsi ovat myös luvanneet ottaa huomioon Turkin "turvallisuushuolet" ja pitää huolta siitä, etteivät laittomina pidetyt kurdijärjestöt voi saada enää tukea Suomesta tai Ruotsista.

Naton laittomat sodat

Sotilasliittoihin ei mennä vain vastaanottamaan muilta turvallisuutta. Suomelta edellytetään myös sitoumuksia muiden Nato-maiden "turvallisuuden takaamiseen".

Tulevaisuudessa Suomen pitää ottaa erityisesti huomioon Yhdysvaltain sotilaalliset ja suurstrategiset tavoitteet, joiden toteuttamisen keskeinen väline Euroopassa on nimenomaan Nato.

Suomi on jo lupautunut osallistumaan mm. Baltian ilmatilan sotilaalliseen valvontaan osana vuosikautia jatkunutta Nato-operaatiota, josta Suomi aikaisemmin halusi pidättäytyä.

Washingtonissa Suomelle ja Ruotsille kaavaillaan tehtäviä myös arktisen alueen sotatoimissa: Ruotsi voisi toimia ilmavoimien ja Suomi maavoimien operaatioiden alustana. Lisäksi Yhdysvallat suunnittelee, että Suomella ja Ruotsilla voisi olla rooli esimerkiksi Kaliningradin ilmapuolustuksen eliminoinnissa.

Amerikkalaiset asiantuntijat ovat jo käyneet Helsingissä esittelemässä aiheeseen liittyviä ajatuksiaan suomalaisille. Nato-jäsenyys, varsinkin kun Suomen poliittinen johto ei ole halunnut panna minkäänlaisia varauksia omien asevoimiensa toimille puhumattakaan rajoituksista pysyvien ulkomaalaisten joukkojen, Naton tukikohtien eikä edes ydinaseiden sijoittamiselle Suomeen, mahdollistaa myös sotilaalliset interventiot, hyökkäyssodat mukaan lukien.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Nato-jäsenyys ei ole puolustuksellinen ratkaisu

Naton kutsuminen puolustusliitoksi on perusteetonta — ainakin jos tarkastellaan sotilasliiton historiaa. Myös väite Nato-jäsenyydestä "pelkästään puolustuksellisenä ratkaisuna" osoittaa tietämättömyyttä Naton toiminnasta ja todistaa vain puutteellisesta tutustumisesta sotilasliiton veriin historiaan.

Nato pommitti parikymmentä vuotta sitten ensiksi Bosniaa ja myöhemmin Serbiaa tuhoten infrastruktuuria ja mm. maan energiatuotannon 90-prosenttisesti. Nato tuki myös Serbian hajottamista kohdistaen iskuja Kosovon alueella oleviin serbijoukkoihin.

Nato jatkoi pommituksia peräti 78 päivää, vaikka yksi jäsenvaltio — Kreikka — ei niitä tukenut. Naton pommituksia Kreikka ei koskaan hyväksynyt, vaikka ei pystynyt niitä estämään.

Afganistanissa Yhdysvallat soti Nato-liittolaisineen kaksikymmentä vuotta tukien samalla maan korruptoitunutta eliittiä pitkään jatkuneessa sisällissodassa. Myös Suomi osallistui Afganistan tuhoisaan sotaan Yhdysvaltain ja Naton kumppanimaana.

Libyassa Nato julisti maan ilmatilan lentokieltoalueeksi ja aloitti myöhemmin Libyan laajamittaiset pommitukset tavoitteena maan hallinnon vaihtaminen. Libyan pommituksia ja maan ajamista vielä nytkin jatkuvaan kaaokseen tuskin kukaan pitää "puolustuksellisenä ratkaisuna".

Syyriassa Yhdysvallat Nato-liittolaisineen on tukenut myös jihadistien yrityksiä kaataa maan hallinto verisen sisällissodan avulla. Yhdysvallat miehittää edelleenkin osia Syyriasta ja käyttää laittomasti maan öljy- ja kaasuvaroja.

On suorastaan lapsellista puhua siitä, että sotilasliitto Nato keskittyisi tulevaisuudessa vain "omien rajojensa sisällä olevan alueen" puolustamiseen.

Käsittelyjärjestys — enää ei tarvita määränemmistöä Nato-jäsenyyden hyväksymiseen

Ei ole suomalaiselle demokratialle kunniaksi, että Nato-sopimuksen ratifiointia kiirehditään tehtäväksi jo ennen tulevia vaaleja — tätähän hallitus käytännössä esittää. Presidentti näyttää antavan tälle järjestelylle tuensa. Nato-jäsenyydestä ei haluta tehdä eduskuntavaalien keskustelunaihetta.

Aiemmin lähtökohtana oli, että Nato-jäsenyyden hyväksymisen pitää saada tuki myös eduskuntavaaleissa.

Jo pelkkä hallituksen lakiesityksen käsittely eduskunnassa ennen kaikkien Nato-maiden ratifiointia on mielestäni kyseenalaista. Eduskunta ei voi tietää, millaisiin myönnytyksiin valtiojohto vie lä Turkin ja Unkarin ratifioinnit saadakseen on valmis myöntymään.

Presidentti Sauli Niinistö vakuutti aikaisemmin suomalaisille, että Nato-jäsenyys vaatii tuekseen määränemmistön. Myöhemmin hän muutti tässäkin asiassa kantansa.

Valiokunnan lausunto PuVL 15/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Nyt eduskunnassa Nato-jäsenyyden hyväksymiseen ei enää hänen mukaansa tarvita määräänemistää; riittää, kun enemmistö kansanedustajista tukee jäsenyyttä.

Perustuslakivaliokunta on myös tehnyt saman ratkaisun. Liittymispäätös voidaan tehdä yksinkertaisella enemmistöllä.

Esitän, että

1. Suomi ei hae sotilasliitto Naton jäsenyyttä, vaan pysyy myös jatkossa sotilaallisesti liittoutumattomana. Vain sotilasliittojen ulkopuolella Suomella on mahdollisuus pysyä suursodan syttyessä sotatoimien ulkopuolella.
2. Suomen on ilmoitettava, ettei se salli missään olosuhteissa ydinaseiden sijoittamista Suomeen eikä sen maa-alueita, ilmatilaa tai merialueita käytettävän ydinaseiden kuljetukseen tai läpikulkuun, koska se merkitsisi mahdollisessa suursodassa Suomen joutumista automaattisesti eturintamavaltiona ydinaseiskujen kohteeksi.
3. Suomen alueelle ei pidä sijoittaa pysyvästi minkään muun maan asevoimia eikä myöskään sotilasliitto Naton tukikohtia. Näin Suomi välttää omalta osaltaan kansainvälisen tilanteen kärjistymisestä aiheutuvat riskit ja pysyy niiden ulkopuolella.
4. Suomi ei salli eikä anna minkään muun valtion tai sen asevoimien käyttää maamme aluetta tai ilmatilaa vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 19.1.2023

Markus Mustajärvi vas